

# LEGISLATIVNÍ A TECHNOLOGICKÉ MEZNÍKY VE VÝVOJI ČESKÝCH AUDIOVIZUÁLNÍCH MÉDIÍ PO ROCE 1989

IRENA ŽANTOVSKÁ

---

ŽANTOVSKÁ, Irena: Legislative and Technological Milestones in the History of Czech Audiovisual Media after 1989, 2023, Vol. 5, Issue 1, pp. 17 – 25. DOI: 10.17846/CEV.2023.05.1.17-25.

**ABSTRACT:** The short history of Czech audiovisual media for 1989, i.e. after the fall of the communist system, was marked by several important milestones. For the purpose of this article, in most cases, we leave aside landmarks of a purely political nature, although the political environment has always had a necessary influence on the overall social environment, i.e. including the media. We pay attention to two de facto objective parameters. Both legislative and technological. The new social order established after November 1989 in the Czecho-Slovak Federation and after 1 January 1993 directly in the Czech Republic assumed cardinal changes in the legal order. Along with that, developing technologies related to audiovisual broadcasting also forced subsequent changes in media legislation. The aim of this article was to provide an overview of the essential changes in these two directions and to evaluate their significance, or to think about possible future developments in the field of technology in connection with the generational change in our country.

**KEYWORDS:** Audiovisual media. Broadcast technology. Media legislation.

## ÚVOD

Cílem článku je přehledně zrekapitulovat vývoj v českých audiovizuálních médiích po roce 1989 ze dvou hledisek. To první je legislativní – jak se vyvíjelo mediální právo, jaké vlivy na změny legislativy působily, jak byla tato média zákonně provázána s českou společností a politickou realitou. A hledisko druhé se týká technologického rozvoje, který právě v tomto období, nejsilněji pak v novém miléniu, velmi důrazně ovlivňoval audiovizuální mediální prostředí. A nebyl to jen nástup digitálních technologií, ale také nečekaně prudký rozvoj internetu, sociálních sítí atd. To vše mělo svůj dopad na vývoj českých audiovizuálních médií, která, kdybychom se na ně podívali dnešními očima do velkého zpětného zrcátka, jsou za těch necelých 35 let k nepoznání. Proměnila se jejich podoba, způsoby tvorby, metody oslovení publika i publikum samotné, měnilo se postavení těchto médií ve společnosti a jejich vliv na ni. Abychom porozuměli dnešním AV médiím, je třeba si připomenout, jaká cesta k tomuto dnešku vedla a jaké mezníky obsahovala.

## HISTORICKÝ NÁHLED VÝVOJE ČESKÉ AUDIOVIZE PO LISTOPADU 1989 – LEGISLATIVNÍ PŘEDPOKLADY

Česká republika patří k zemím, kde existuje tzv. duální systém rozhlasového a televizního vysílání. To znamená, že jsou zde vedle sebe dva typy audiovizuálních médií: veřejnoprávní a soukromá. Duální systém vznikal postupně po roce 1991 z několika důvodů. Nejdříve skončil státní monopol na audiovizuální média, zanikla Československá televize a Československý rozhlas, které měly do té doby postavení jediného, nadto státem vlastněného audiovizuálního média. Nejprve byl zákonem č. 468/1991 Sb.<sup>1</sup> ze dne 30. října 1991 vytvořen legislativní rámec pro rozhlasové a televizní vysílání v České republice, který umožnil samo vytvoření duálního systému vysílání, tj. koexistenci veřejnoprávního a privátního sektoru. Tento předpis byl následován zákonem České národní

---

<sup>1</sup> *Předpis 483/1991 Sb.* <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=468&r=1991> [05. 04. 2023].

rady č. 483/1991 Sb. ze dne 7. listopadu 1991 o České televizi<sup>2</sup> a zákonem č. 484/1991 Sb. České národní rady ze dne 7. listopadu 1991 o Českém rozhlasu<sup>3</sup> – tyto dva zákony rozdělily někdejší federální statut a majetek společné televize a rozhlasu, což bylo i jednou z předzvěstí očekávaného rozdělení Česko-slovenské federativní republiky s účinností od 1. 1. 1993 (následkem ústavního zákona č. 542/1992 Sb. o zániku ČSFR<sup>4</sup>).

Na troskách státních médií vznikla veřejnoprávní média – Česká televize a Český rozhlas. Vedle toho se začal poměrně spontánně rozvíjet soukromý vysílací sektor, nejprve v rozhlasovém vysílání a později také v oblasti televizní.<sup>5</sup> Jako první získala licenci na vysílání v roce 1992 televize s názvem Premiéra (ale první vysílání proběhlo 20. června 1993), a to pouze pro oblast Prahy a jejího okolí. Až v roce 1994 vstupuje vysílání na území celé republiky a později se přejmenovává na dnešní název TV Prima.<sup>6</sup> Skutečným průlomem nejen do ekonomické a podnikatelské, ale i estetické a žurnalistické sféry v audiovizuálním prostředí, byl až vstup televize Nova. Licenci na vysílání získala v roce 1993, první vysílání proběhlo až 4. února 1994. TV Nova přinesla do české audiovizuální řady nových prvků. Vedle často kritizovaných dramatických a seriálových projektů různé úrovně to byly zejména nové formáty z oblasti zpravodajství: Televizní noviny, Sportovní noviny, investigativní publicistický pořad Na vlastní oči, Občanské judo a další. Vedle toho se, hlavně zpočátku, TV Nova profilovala i jako médium, které má ambici sledovat společenský vývoj v zemi v širší perspektivě, možná i proto, že u jejího zrodu stáli vedle umělců (Vlastimil Venclík, Peter Kršák), také sociologové (Fedor Gál, Josef Alán atd.). Z tohoto zdroje zřejmě vzešla po určitý čas vysílaná řada „sociologizujících“ pořadů typu Tabu, Vox populi atd. Televize Nova ovšem také jako první přinesla do české audiovizuální infotainment, tedy žánr spojující v sobě informační a zábavnou stránku<sup>7</sup>. Později k výše uvedeným přibýly další publicistické formáty jako Víkend, Střepiny a další. V průběhu dalších let se tomuto estetickému modu začaly přibližovat nejen ostatní privátní televize, ale postupně i veřejnoprávní Česká televize. Zdá se, že dochází na slova Neila Postmana: „Zábava je zastřešující ideologií veškeré televizní komunikace“ (Postman 1999, 95).

## POLITICKÉ TURBULENCE A JEJICH PRŮMĚTY DO TELEVIZNÍHO SVĚTA

V průběhu volebního období 1998 – 2002 došlo na české politické a mediální scéně k několika otřesům, které při bližším zkoumání měly vždy explicitně politický charakter a příčiny. V parlamentních volbách roku 1998 získaly drtivou většinou hlasů (a navzájem s poměrně malým odstupem) Česká strana sociálně demokratická a Občanská demokratická strana.<sup>8</sup> To vyvolalo napětí v prostředí méně úspěšných politických subjektů. Poprvé od roku 1989 začalo docházet k významné politizaci nejsilnějších médií, zejména televizí.

<sup>2</sup> *Zákony*. [www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/zakony/](http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/zakony/) [05. 04. 2023].

<sup>3</sup> *Zákon 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu*. [http://www.rozhlas.cz/rada/legislativa/\\_zprava/zakon-4841991-sb-o-ceskem-rozhlasu--788100](http://www.rozhlas.cz/rada/legislativa/_zprava/zakon-4841991-sb-o-ceskem-rozhlasu--788100) [05. 04. 2023].

<sup>4</sup> *Federální shromáždění ČSFR 1992 – 1992*. [http://www.psp.cz/eknih/1992fs/tisky/t0192\\_00.htm](http://www.psp.cz/eknih/1992fs/tisky/t0192_00.htm) [05. 04. 2023].

<sup>5</sup> Podrobně o tom: *Dějiny českých médií v datech*. 2003. Praha: Karolinum.

<sup>6</sup> *O společnosti*. <http://www.iprima.cz/o-spolecnosti> [05. 04. 2023].

<sup>7</sup> Reifová definuje infotainment takto: „Pojem vztahující se k hodnocení mediovaných sdělení. Označuje využívání prvků zábavy ve zpravodajství, např. nejrůznějších aranžovaných či hereckých projevů v televizním zpravodajství (subjektivní kamera, pohyb reportéra, činnost ilustrující téma zprávy, animace atd.)“ (Reifová a kol. 2004, 88).

<sup>8</sup> *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 19. – 20. 6. 1998*. <https://www.volby.cz/pls/ps/ps1998/u4> [05. 04. 2023].

Postupně tak proběhly dvě události, které ovlivnily nejen další podobu české audiovizuální mediální scény, ale také předznamenaleny proměny příslušné legislativy. V jednom případě to byla změna zákona o České televizi<sup>9</sup>, kterou lze nazvat čistě účelovou, v druhém případě šlo o změnu Zákona o rozhlasovém a televizním vysílání<sup>10</sup>, který naopak v nové podobě racionálněji odrážel změny jak v samotném mediálním průmyslu, tak ve společnosti, pro niž byla jeho produkce určena.

První uvedený zákon, novela zákona č. 483/1991 Sb. o České televizi přinesla především pracovníky stávkující ČT požadovanou změnu formy výběru a volby členů Rady České televize, tedy orgánu, který zastupuje veřejnost a je partnerem managementu ČT<sup>11</sup>. Dosavadní praxe byla taková, že členové Rady ČT byli voleni přímo na návrh parlamentních politických stran (podobně, jak je tomu dosud u Rady České tiskové kanceláře a Rady pro rozhlasové a televizní vysílání). Nově – protože ze strany stávkujících redaktorů ČT zaznívalo podezření, že čistě politická nominace nezaručuje nestrannost a politickou nezávislost ČT – bylo tedy do zákona zavedeno pravidlo, že radní ČT se musejí rekrutovat z řad tzv. občanské společnosti, zástupců rozličných neziskových spolků a společenství – od zahrádkářů či sportovních oddílů po církve atd. A pak o nich má hlasovat Poslanecká sněmovna. Tyto změny se promítly především do §4 Zákona č. 39/2001 Sb.<sup>12</sup> Toto zdánlivě správné a demokratické opatření však nedošlo nikdy komplexního naplnění. Po celých víc než dvacet let od přijetí této novely panovala praxe, že politické strany se dohodly na nějakých nominantech a ti si poté často ad hoc zajistili formální nominaci od nějakého spolku. Obdobná praxe byla mimochodem zavedena také pro Radu Českého rozhlasu – a s obdobným výsledkem.

V letošním roce začal Parlament diskusi o takové novele zákona o ČT, která by rozložila pravomoc volit radní ČT (a ČRo) mezi Poslaneckou sněmovnu a Senát, aby se tím zajistila menší provázanost oněch rad na jednu komoru parlamentu. Tato novela však v době sepsání tohoto článku dosud nebyla přijata.

Druhá legislativní změna vyvolaná politickými okolnostmi se týkala onoho „velkého mediálního zákona“ (č. 231/2001 Sb.). Na přelomu tisíciletí byla na politické scéně vedena mediální i politická diskuse o několika aspektech vlastnictví sdělovacích prostředků. Jednak šlo o tzv. křížení vlastnictví (zda má či nemá, smí či nesmí jeden vlastník mít ve vlastnictví více médií – i různých typů – třeba televizi, rádio, tisková média atd.). Tedy jinými slovy způsob regulace médií, aby se zabránilo možné koncentraci vlastnictví a monopolizaci trhu (Jelínková 2017, 44).

Typickým příkladem bylo rádio Alfa. Ta byla vůbec prvním celoplošným soukromým rádiem v Česku, začala vysílat 13. září 1993 a za šest let existence si vydobyla poměrně silné místo na privátním rozhlasovém trhu v České republice.<sup>13</sup> Počátkem roku 1995 vstupuje vlastnický do provozu rádia Alfa společnost podílející se na vysílání TV Nova. Později (v říjnu 1998) došlo k přejmenování rádia na Nová Alfa. Když skončilo šestileté období první udělené licence k vysílání (1999), podruhé už Alfa (Nová Alfa) licenci nezískala. Mimo jiné i s poukazem na nejasné propojení s vlastníky TV Nova. Tehdejší pohled na tzv. křížení vlastnictví byl značně rigidní a dnes už by ve změněném mediálním prostředí nemohl obstát. Naopak, dnes jsme svědky mohutného sdružování médií pod jednoho vlastníka (např. Agrofert, Z. Bakala, D. Křetínský, M. Dospiva atd.).

<sup>9</sup> *Zákon č. 39/2001 Sb.* <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-39> [05. 04. 2023].

<sup>10</sup> *Zákon č. 231/2001 Sb.* <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-231> [05. 04. 2023].

<sup>11</sup> O okolnostech, příčinách, průběhu a důsledcích tzv. stávky v ČT obšírně pojednává monografie: Žantovský, Petr. 2015. *Mediální manipulace a krize v České televizi v roce 2000*. Praha: IVK.

<sup>12</sup> *Zákon č. 39/2001 Sb.* <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-39> [05. 04. 2023].

<sup>13</sup> Příběh rádia Alfa podrobně popisuje ve své práci Skalický, Matěj. 2019. *Počátky komerčního rozhlasového vysílání v České republice: případová studie Rádia Alfa*. Praha: FHS UK.

Tyto koncerny skupují tisková, rozhlasová, televizní i internetová média, díky nimž pak mohou prosazovat své vlastní obchodní a legislativní (popř. politické) zájmy.<sup>14</sup>

Další debata o potřebě novelizace mediálních zákonů se vedla velmi intenzivně kolem let 2002 – 2003, kdy probíhal mezinárodní obchodní spor mezi vlastníkem TV Nova Vladimírem Železným a investorem provozu TV Nova, americkým podnikatelem Ronaldem Lauderem a jeho společností CME. Lauder tehdy zahájil vůči České republice arbitrážní řízení, které v dubnu 2003 vyhrál, a Česká republika mu byla nucena vyplatit cca 11 mld. Kč za tzv. nedostatečné ochránění investic.<sup>15</sup> Z kauzy sporu o TV Nova však žádné legislativní důsledky nevyplývaly. Bylo zřejmé, že jde o obchodní a zčásti také politický spor, který vyústil ve vítězství jedné strany (CME) nad druhou (V. Železný), odchod V. Železného z TV Nova a její další vlastnický vývoj, kam průběžně vstupovala investiční společnost PPF nebo americký mediální koncern Time Warner.

Zákon o rozhlasovém a televizním vysílání č. 231/2001 Sb. tak doznal změn až v roce 2022, a to především po formální stránce, neboť do něj byly vloženy formulace předepsané legislativou Evropské unie. Na faktickém postavení privátních broadcasterů na rozhlasovém a televizním poli to žádnou velkou právní změnu nepřineslo.

## TECHNOLOGICKÉ PROMĚNY A JEJICH VLIV NA AUDIOVIZUÁLNÍ MÉDIA V ČR

Na přelomu tisíciletí se postupně čím dál rychleji začaly prosazovat digitální technologie, které měly vbrzku znamenat dramatický průlom do reality audiovizuálních médií, což se týkalo nejen Česka, šlo o proces celosvětový.<sup>16</sup> Zjednodušeně tento proces lze charakterizovat jako přerod analogového komunikačního prostředí v digitální. Což přineslo řadu různorodých dopadů. Předně: analogové audiovizuální prostředí bylo značně omezeno technickými prostředky použitelnými pro vysílání. Množství kmitočtů a frekvencí bylo limitováno analogovou technologií, takže z toho plynul i mnohem dramatictější boj na poli usilování o přidělení licence k vysílání. Přechod k digitálním systémům vysílání rozhlasu a televize přinesl možnost dramatického rozšíření konkurence, plurality programové nabídky a mnohem lepší dostupnosti signálů přenášených digitálními kmitočty. O digitalizaci nejprve televizního (tzv. DVB – digital video broadcasting) a později rozhlasového (DAB – digital audio broadcasting) se vedla diskuze na úrovni technické, legislativní i politické už od počátku první dekády našeho století.<sup>17</sup>

Od 12. května 2000 probíhalo v České republice zkušební vysílání televizního a rozhlasového signálu v digitální podobě (standard DVB-T), na který se postupně přecházelo místo signálu analogového; zkušební provoz přešel 21. října 2005 na řádné vysílání. Výhodou byla především stálá a úplná technická kvalita, a zejména zvýšení počtu televizních programů – namísto jednoho analogového kanálu lze přenášet ve stejné kvalitě až 5 kanálů digitálních. Právě tato perspektiva rapidního nárůstu počtu audiovizuálních vysílatelů dávala naději na zpestření programové nabídky jak co do šíře, tak zejména co do kvality. Tyto naděje se však nenaplnily.

Přijatý zákon č. 235/2006 Sb. ze dne 25. dubna 2006<sup>18</sup> formálně odstartoval digitalizaci českého audiovizuálního prostředí a následně tomu příslušná Rada pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV) udělila prvních šest licencí k digitálnímu televiznímu vysílání, a to takto: Hudební

<sup>14</sup> Podrobně o tomto tématu pojednává Žantovský, Petr. 2018. *Média a politika v digitálním světě*. Vendryně: Nakladatelství Beskydy.

<sup>15</sup> Více o tom: Štěpánek, Petr. 2004. *Válka o Novu*. Praha: Formát.

<sup>16</sup> Jako první na téma přinesl souhrnnou zprávu ve své knize *Digitální svět* Nicholas Negroponte – česky vyšla Praha: Management Press, 2001.

<sup>17</sup> Tento vývoj je podrobně popsán: Duspiva, Zdeněk. 2004. *Digitalizace jako budoucnost elektronických médií*. Praha: Votobia, a také *Financování digitálního vysílání*. 2005. Praha: Česká média.

<sup>18</sup> *Předpis 235/2006 Sb.* <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=235&r=2006> [05. 04. 2023].

televizi Óčko, plnoformátové televizi Barrandov, zpravodajské televizi Z1, televizi pro děti a mládež Pohoda, regionální zpravodajské televizi RTA a televizi zaměřené na dokumentární a artovou tvorbu Febio TV. Vzápětí se ale proti tomuto rozhodnutí odvolaly dosud monopolní televize, zejména TV Nova, a jejich žaloby uspěly. V září 2006 soud licenční rozhodnutí zrušil. Důvodem této žaloby bylo nepochybně hájení vlastních obchodních zájmů. TV Nova a Prima měly (navíc po jistý čas i vzájemně propojenými vlastnickými strukturami) víceméně monopolní postavení na trhu s televizní reklamou, která má roční obrat v ČR v řádu miliard. Nova a další žalobci napadli RRTV především proto, že sami se svými žádostmi o digitální vysílání v této vlně licenčních řízení neuspěli. Využili poté masivního politického lobbingu a téměř dva roky trvajícím jednáním přiměli zákonodárce ke změně zákona a RRTV ke změně licenčních rozhodnutí. Původních šest licencí sice zůstalo v platnosti, ale vedle toho obdržely stávající televize Nova a Prima sérii tzv. kompenzačních licencí (za uvolněné analogové kmitočty)<sup>19</sup>.

Skutečným a značně negativním důsledkem tohoto vývoje však bylo, že nových šest provozovatelů vstoupilo na televizní trh s dvouletým zpožděním, až v roce 2008 nebo ještě později, což se shodovalo zhruba s časem, kdy ve Spojených státech a poté i v Evropě započala finanční a hospodářská krize. Nové televizní společnosti tak zažily dva handicapy zároveň: dvouleté odložení začátku vysílání znamenalo neúměrně velké vstupní náklady a značné úsilí na soudních i legislativních úrovních, a zároveň hospodářská krize predikovala neočekávaný pokles obratu komodit v audiovizuálním a obecně mediálním i zábavním světě.

Z toho důvodu nakonec televize Febio TV vůbec nezačala vysílat, televize RTA zpočátku (do konce roku 2011) vysílala společně vysílání na tzv. sdílených kmitočtech s TV Prima, ale to skončilo udělením nově formulované licence provozovateli TV Prima, která už neobsahovala povinnost sdílet vysílání s RTA. To bylo pro RTA likvidační a rovněž ukončila činnost. Televize Óčko sice v digitálním prostředí vysílá, ale přizpůsobila původně kulturně-publicisticky orientovaný obsah masovějšímu vkusu a je dnes zcela průměrnou a z hlediska programového ničím nevynikající zábavnou televizí pro mladá. Televize Z1 začala jako náročný a ambiciózní projekt zaměřený na zpravodajství a publicistiku, podobně jako slovenská televize TA3 (ostatně zpočátku měly obě televize téhož vlastníka – finanční skupinu J&T). Právě ona byla ale typickou obětí výše popsaných událostí a z důvodů ekonomické neúnosnosti svého fungování ukončila vysílání o půlnoci na 25. ledna 2011. Zábavná televize pro mládež Pohoda začala vysílat až 25. června 2012, tedy až šest let po prvním udělení licence. Její program je však opět složen víceméně jen ze zábavných formátů. Z hlediska zpravodajství je její role zcela zanedbatelná. Podobně jako TV Barrandov, která zahájila vysílání 11. ledna 2009. Její programová skladba připomínala původně obsahy Novy a Primy, většinu programu zabíraly zábavné pořady, estrády, talk show zábavného obsahu, seriály atd. Zpravodajství se zde odehrává víceméně v rovině zákonné a licenční povinnosti a není pro tuto práci předmětné z hlediska hlubšího zkoumání. Mimochodem, vývojem let se TV Barrandov po změně vlastníka stal de facto unikátní one-man-TV show, většinu pořadů moderuje totiž její vlastník Jaromír Soukup a prosazuje tam více politické než divácké zájmy.<sup>20</sup>

Aby se ale vůbec mohlo začít s přechodem na digitální televizní vysílání, musel stát vyřešit otázku, jak provozovatele analogových televizních stanic přesvědčit, aby se dobrovolně a předčasně vzdali kmitočtů, na nichž vysílají. Bez nich by totiž nebylo možné složit sítě pro digitální vysílání. Digitalizace tedy výrazným způsobem ovlivnila českou mediální legislativu. Vedle základních zákonů, podle kterých se řídí provozovatelé rozhlasového a televizního vysílání, ale také operátoři vysílacích sítí, bylo třeba připravit i konkrétní plán digitalizace: kdy se budou vypínat

<sup>19</sup> Informace o tom např. na: Rada pro rozhlasové a televizní vysílání.

<sup>20</sup> Podrobně o vývoji televizní mapy ČR: Žantovský, Petr. 2013. *Česká politika a média po roce 1989*. Praha: IVK.

analogové vysílače a zapínat digitální. Pro tento účel vypracoval Český telekomunikační úřad takzvaný Technický plán přechodu ze zemského analogového na zemské digitální televizní vysílání. Jde o nejzákladnější dokument české digitalizace, který vyšel jako vládní vyhláška v létě 2008 a postupně se k němu přidali všichni provozovatelé zemského analogového televizního vysílání.<sup>21</sup>

V tomto kontextu neřešíme vliv nových technologií na vysílání veřejnoprávní České televize, neboť jde právě a pouze o technologický vývoj, který v zásadě nemá mít větší vliv na obsah vysílání. I pro Českou televizi platí (podobně jako pro televize soukromé), že otevírá díky novým technologickým možnostem nové vysílací kanály. K původním dvěma definovaným v zákoně o ČT čl. 483/1991 Sb.<sup>22</sup> postupně přibýly další kanály specializované na určitý typ produkce nebo publika.

V roce 2005 zahájila vysílání ČT 24 jako zpravodajský a publicistický kanál<sup>23</sup>, v roce 2006 sportovní stanice ČT 4 Sport, později přejmenovaná na ČT 4,<sup>24</sup> v roce 2013 kanál ČT D a ČT Art – na stejném kmitočtu. Ranní a odpolední vysílání jako ČT D – tedy kanál pro dětského diváka, večer pak jako ČT Art jako program pro náročného kulturního diváka.<sup>25</sup> V letech 2020 – 2023 vysílal ještě kanál ČT3, vzniklý pod vlivem tehdy panující epidemie covid-19. Kanál měl být určen především pro diváky v seniorském věku.<sup>26</sup>

## POKUS O PROGNOZU VÝVOJE AUDIOVIZUÁLNÍCH MÉDIÍ (NEJEN) V ČESKÉ REPUBLICE

Predikovat vývoj na poli audiovizuálních médií není snadné, a proto uvedeme jen již známé a do budoucna patrně ještě výrazněji směřující faktory. Prvním je nesporně generační výměna televizního publika. Televizní vysílání každý den sleduje 6,9 milionu Čechů. Měsíčně televizní vysílání osloví až 95 % televizní populace. Největšími fanoušky televize jsou diváci střední a starší generace, naopak počet mladých diváků klesá. Potvrzují to souhrnná data z dlouhodobého elektronického měření sledovanosti. Na českém trhu ho zajišťuje pro Asociaci televizních organizací agentura Nielsen Admosphere. Televizi si denně zapne jen třetina diváků ve věku 15 – 24 let. U diváků 25 – 34 let je to přitom 56 %. Zatímco u ostatních cílových skupin je denní zásah dlouhodobě stabilní, u dětí a mladých lidí v průběhu let klesá. Alespoň jednou týdně si televizi zapne v průměru 600 tisíc lidí ve věku 15 – 24 let. Televizní vysílání tedy sledují, ale rozhodně ne tak často jako starší diváci. Mladí lidé ve věku 15 – 34 let s oblibou využívají takzvané odložené sledování, tedy například zpětné přehrání pořadu s využitím HbbTV nebo archivu poskytovatele IPTV služby. Podíl odložené sledovanosti ke klasickému lineárnímu vysílání dosahuje v této věkové skupině 17 %. Průměr za všechny věkové skupiny byly v loňském roce 10,4 %.<sup>27</sup>

Druhý výrazný fenomén, rovněž související s generační výměnou, je čím dál silnější éra tzv. streamování, tedy vybírání si programu ke sledování ze streamovacích platforem podle individuálního výběru, nezávisle na nabídce „tradičních“ televizí, a to vše za relativně nízký poplatek (typicky Netflix, novácké VOYO atd.). Podíl „televize na vyžádání“ (TV on demand) na trhu

<sup>21</sup> Základní dokumenty digitalizace: *Lupa*. <https://www.lupa.cz/specialy/dokumenty/> [05. 04. 2023].

<sup>22</sup> Zákon č. 483/1991 Sb. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-483> [05. 04. 2023].

<sup>23</sup> ČT24. <https://ct24.ceskatelevize.cz/> [05. 04. 2023].

<sup>24</sup> *Sport*. <https://sport.ceskatelevize.cz/> [05. 04. 2023].

<sup>25</sup> ČT doplní multiplex 1 o ČT:D/ČT art a omezi doplňkové služby. 2018. In: *Parabola.cz* 19. 4. 2018. <https://www.parabola.cz/clanky/6365/ct-doplni-multiplex-1-o-ctd-ct-art-a-omezi-doplňkove-sluzby/> [05. 04. 2023].

<sup>26</sup> *Start ČT3 – Televize třetího věku: Česká televize začne vysílání programu pro seniory*. <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/press/tiskove-zpravy/?id=9133> [05. 04. 2023].

<sup>27</sup> Rožánek, Filip. 2021. Počet mladých diváků TV klesá, vede střední a starší generace. In: *Lupa.cz*. <https://www.lupa.cz/aktuality/pocet-mladych-divaku-klesa-vede-stredni-a-starsi-generace/> [05. 04. 2023].

sledované videoprodukce dramaticky roste. Podle Eurostatu v Česku placených služeb na internetu využívá 12 % lidí. Nejvíce si za obsah připlácí diváci v severovýchodních zemích, kde jde o 55 až 80 % populace. U našich nejbližších sousedů jde o 17 % na Slovensku a 25 % v Polsku. Erika Luzsiczka z distribuční společnosti AXOCOM k tomu dodala: „Tyto skokové rozdíly nejsou způsobeny poplatky, které jsou všude nízké, dokonce levnější než mobilní paušály, tudíž ve srovnání s jinými věcmi téměř zanedbatelné. Stejně tak nelze říci, že by problémem byla kupní síla. Spíše jde o mentální nastavení a přístup. Ve východní Evropě jsou lidé stále zvyklí, že některé věci jsou zadarmo, ale bohužel si neuvědomují, že kvalita a možnost širokého výběru něco stojí.“

Ale ani toto konstatování už neplatí úplně a doslova. Probíhá totiž, a nejen v této věci, relativně bouřlivý generační přerod. Podle výzkumu právě společnosti AXOCOM v roce 2014 sledovalo klasickou televizi až 90 % mladých lidí. Podle podobného průzkumu z loňska si klasickou televizi aspoň jednou týdně pustí zhruba 30 % diváků ve věku 15 – 24 let, u věkové skupiny 25 – 34 let je to něco kolem 50 %. Ti ostatní se postupně stěhují do nového světa onlinu (Žantovský 2022).

Když se podíváme na možnosti nabízené systémy TV on demand a streamovacími službami, zjistíme následující: Mezi nejčastější systémy tohoto vysílacího průmyslu patří třeba Transactional video on demand (transakční video na vyžádání) – je to systém, ve kterém zákazníci platí za každý obsah služby. Zákazník si například zaplatí za každý film nebo pořad, který chce zhlédnout. Obsah si stahujete k zapůjčení pro určitou dobu zhlédnutí. Typicky to provozuje obchod iTunes od Applu či obchod Google Play.

Další službou je Premiere video on demand (premiérové video na vyžádání), tedy systém, který umožňuje zákazníkům zhlédnout obsah dříve, tedy například ve stejnou chvíli, kdy je film uveden v kinech. Většinou však za mnohem větší finanční částku. Příkladem může být společnost Disney, která některé z filmů uvedla na své službě Disney+ ve stejný den, jako měly premiéru v kinech.

Časté je Subscription video on demand (předplatné video na vyžádání), systém, ve kterém je uživateli zpřístupněn obsah služby v rámci předplatného a je většinou streamován prostřednictvím internetu. Zde dominují Netflix, Disney+ a HBO Max. A u nás třeba již jmenované VOYO.

A zdaleka ne poslední, ale obecně značně známá je služba Ad-supported video on demand, která poskytuje bezplatný obsah s reklamami, například na YouTube.

Jak vidno, opravdu je z čeho vybírat. Vysoká čísla z následujícího přehledu to dokazují: Netflix – více než 220 milionů předplatitelů, Prime video (Amazon) – 175 milionů, Disney+ skoro 140 milionů nebo čínské firmy Tencent a Baidu (dohromady skoro čtvrt miliardy předplatitelů). A všechny tyto společnosti, jakož i dlouhá řada dalších, pohybujících se aspoň v řádech desítek milionů klientů, nejen prodávají zhlédnutí děl již existujících, ale namnoze také produkují původní věci. Což je samozřejmě po změnu existenční hrozba pro tradiční filmová studia a zavedený hollywoodský systém produkce, marketingu a distribuce (Žantovský 2022).

Takže závěr? Budoucnost audiovizí je hlavně v technologiích. Legislativa za nimi občas trochu opožděně, ale přesto vcelku soustavně následuje. Bylo by snad ještě namísto položit si otázku po společenské roli audiovizuální tvorby, která se za posledních nejméně 40 let také značně proměnila. Ale to už by bylo opravdu hádání z křišťálové koule.

## SUMMARY

The presented article tried to summarize the most important milestones in the development of Czech audiovisual media over the last more than 30 years, both from the point of view of changes in media legislation and, on the other hand, from the point of view of the rapidly developing technological environment in which the media operate. One of the conclusions of the article is the statement of the fact that during this period there is a visible interlinkage of selected political

and social events, which subsequently required sometimes quite fundamental changes in media legislation, often politically conditioned and purposeful. And the second conclusion consists in stating that the technologies themselves and their development dramatically shift the entire form of Czech audio-visual and de facto also bring fundamental stimuli for subsequent legislative changes. Not for political reasons, but for purely technical reasons. This also leads us to the conclusion that technological development in this area continues with undiminished dynamics, and therefore it is not possible to predict bindingly what effect it will have on the media environment in the coming years, when the entire information summary is being vigorously entered by the emerging generation, whose viewing habits are diametrically different from the previous generation, which will have and has an effect not only on business, but also on the overall social situation in the area of audiovisual media.

## LITERATURA

- ČT24. <https://ct24.ceskatelevize.cz/> [05. 04. 2023].
- Duspiva, Zdeněk. 2004. *Digitalizace jako budoucnost elektronických médií*. Praha: Votobia.
- Federální shromáždění ČSFR 1992 – 1992. [http://www.psp.cz/eknih/1992fs/tisky/t0192\\_00.htm](http://www.psp.cz/eknih/1992fs/tisky/t0192_00.htm) [05. 04. 2023].
- Financování digitálního vysílání. 2005. Praha: Česká média.
- Jelínková, Jana. 2017. Role vlastnické struktury médií v České republice. In: *Ochrana & Bezpečnost* 6/2, 44.
- Köpplová, Barbara a kol. 2003. *Dějiny českých médií v datech*. Praha: Karolinum.
- Negroponte, Nicholas. 2001. *Digitální svět*. Praha: Management Press.
- Postman, Neil. 1999. *Ubavit se k smrti. Veřejná komunikace ve věku zábavy*. Praha: Mladá fronta.
- Předpis 235/2006 Sb.* <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=235&r=2006> [05. 04. 2023].
- Předpis 483/1991 Sb.* <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=468&r=1991> [05. 04. 2023].
- REDAKCE. ČT doplní multiplex 1 o ČT:D/ČT art a omezí doplňkové služby. In: *Parabola.cz*. <https://www.parabola.cz/clanky/6365/ct-doplni-multiplex-1-o-ctd-ct-art-a-omezi-doplncove-sluzby/> [05. 04. 2023].
- Reifová, Irena. a kol. 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál.
- Rožánek, Filip. 2021. Počet mladých diváků TV klesá, vede střední a starší generace. In: *Lupa.cz* 22. 4. 2021. <https://www.lupa.cz/aktuality/pocet-mladych-divaku-klesa-vede-stredni-a-starsi-generace/> [5. 4. 2023].
- Skalický, Matěj. 2019. *Počátky komerčního rozhlasového vysílání v České republice: případová studie Rádía Alfa*. Praha: FHS UK.
- Sport. <https://sport.ceskatelevize.cz/> [05. 04. 2023].
- Start ČT3 – Televize třetího věku: Česká televize začne vysílání programu pro seniory. 2020. <https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/press/tiskove-zpravy/?id=9133> [05. 04. 2023].
- Štěpánek, Petr. 2004. *Válka o Novu*. Praha: Formát.
- Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 19. – 20. 6. 1998. <https://www.volby.cz/pls/ps1998/u4> [05. 04. 2023].
- Základní dokumenty digitalizace. In: *Lupa*. <https://www.lupa.cz/speciaily/dokumenty/> [5. 4. 2023].
- Zákon č. 483/1991 Sb. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-483> [05. 04. 2023].
- Zákon 484/1991 Sb. o Českém rozhlasu. [http://www.rozhlas.cz/rada/legislativa/\\_zprava/zakon-4841991-sb-o-ceskem-rozhlasu--788100](http://www.rozhlas.cz/rada/legislativa/_zprava/zakon-4841991-sb-o-ceskem-rozhlasu--788100) [05. 04. 2023].
- Zákon č. 39/2001 Sb. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-39> [05. 04. 2023].
- Zákon č. 231/2001 Sb. <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-231> [05. 04. 2023].
- Zákony. [www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/zakony/](http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/zakony/) [05. 04. 2023].



Žantovský, Petr. 2013. *Česká politika a média po roce 1989*. Praha: IVK.

Žantovský, Petr. 2022. Druhá televizní revoluce. In: *LUK – Literatura, umění, kultura* 2022/28. <http://www.obrys-kmen.cz/index.php/rocnik-2022/440-28-2022-8-cervence-2022/4173-druha-televizni-revoluce> [05. 04. 2023].

Žantovský, Petr. 2018. *Média a politika v digitálním světě*. Vendryně: Nakladatelství Beskydy.

Žantovský, Petr. 2015. *Mediální manipulace a krize v České televizi v roce 2000*. Praha: IVK.

## KONTAKT

doc. Ing. Mgr. Irena Žantovská, Ph.D.

Vysoká škola kreativní komunikace

Na Pankráci 420

140 00 Praha 4

Česká republika

izantovska@seznam.cz

Vysoká škola ekonomická

Náměstí W. Churchilla 4

130 00 Praha 3

Česká republika